

GYERMEKBARÁT.

13. sz.

Pest jan. 30.

1862.

Megjelenik minden csütörtökön. Laptulajdonos: **A tala.** Fel. szerkesztő: **Szabó Richard.** Lakása: Nádorutca Oswaldház.

Előfizetési díj: egy évre 5 ft., félévre 2 ft. 50 kr., negyedévre 1 ft. 30 kr.
Előfizethetni **Emich Gusztáv** kiadónál,
Barátok tere 7. sz.

A jó viseletről.

Gyakran halljátok kedves kis barátaim nemde, hogy ezt mondjuk nektek, „holnap Susi nénihez, vagy Lajos bácsihoz jöttök velem, hanem aztán jól viseljétek magatokat, mert ott sokan lesznek ám!”

Ti megígéritek ezt és meg is tartottátok az ígéretet, mert a ki látott benneteket és beszélt veletek, igen meg volt elégedve a viselettel, melyet résztekről tapasztalt.

Vannak azonban gyermekek — magam is ismerek néhányat, — a kik, míg e tekintetben szófogadók, mert viseletök ellen, mihelyt távol vannak hazulról, legkisebb kifogást sem lehet tenni, mi által szüleiknek valódi örömet szereznek, alig hogy ismét otthon vannak, testvéreik és családjuk más tagjai közt, mintha kicsérélték volna őket, mintha nem is azok volnának, a kik jó viseletökkel annyi dicséretet érdemeltek a házon kívül; megfélelkeznek az illendőségről és nemcsak jóknak nem mondhatók, sőt valóban roszak is.

Szüleiknek nem fogadnak szót, tanítóik előadására nem ügyelnek, testvéreikkel czivakodnak, a cselédekkel gorombáskodnak, az utjokba kerülő házi állatokat ütik, verik, kinozzák, kiáltozásaikkal az egész házat betöltik, szóval épen nem úgy viselik magukat, a mint ezt tőlök, azon gondos nevelés mellett, melyben részesítettnek, várni lehetne.

Az ily szerencsétlen gyermekek talán azt hiszik, hogy csak a házon kívül, azaz idegenek társaságában kell magukat jól viselniök, otthon aztán pajkoskodhatnak, kicsapongók lehetnek, mert hiszen itt senki se látja őket, míg más helyen inkább ki vannak az emberek fürkésző tekintetének téve.

Kedves kis barátaim! a ki közületek ily véleményben van, az nagy mértékben csalódik.

A jó viselet — hogy mit értek e kfejezés alatt, azt úgy hiszem tudjátok — oly tulajdon, melyet az ifjunak társaságokban épen úgy, mintha egyedül van; a házon kívül, azaz idegen helyen szintugy mint otthon, szem elől téveszteni nem szabad.

E tekintetben a hely a hol vagytok, legkisebb különbséget se tesz, miután nem mások kedvéért kell arra törekednetek, hogy jól viseljétek magatokat, hanem saját hasznotokért.

Mert a jóviseletnek egyik ágazata lévén a szófogadás, az engedelmesség is, ez által művelődéstököt fogjátok előmozdítani, a mennyiben tudnillik szüleitek vagy tanítóitek figyelmeztetésére lelkiismeretesen halgatván, az általok kijelölt tárgyakban lehető legnagyobb szorgalmat fejlesztetek ki.

GYERMEKBARÁT.

13. sz.

Pest jan. 30.

1862.

Megjelenik minden csütörtökön. Laptulajdonos: **A tala.** Fel. szerkesztő: **Szabó Richard.** Lakása: Nádoruteza Oswaldház.

Előfizetési díj: egy évre 5 ft., félévre 2 ft. 50 kr., negyedévre 1 ft. 30 kr.
Előfizethetni **Emich Gusztáv** kiadónál, Barátok tere 7. sz.

A jó viseletről.

Gyakran halljátok kedves kis barátaim nemde, hogy ezt mondjuk nektek, „holnap Susi nénihez, vagy Lajos bácsihoz jöttök velem, hanem aztán jól viseljétek magatokat, mert ott sokan lesznek ám!”

Ti megígéritek ezt és meg is tartottátok az ígéretet, mert a ki látott benneteket és beszélt veletek, igen meg volt elégedve a viselettel, melyet résztekről tapasztalt.

Vannak azonban gyermekek — magam is ismerek néhányat, — a kik, míg e tekintetben szófogadók, mert viseletök ellen, mihelyt távol vannak hazulról, legkisebb kifogást sem lehet tenni, mi által szüleiknek valódi örömet szereznek, alig hogy ismét otthon vannak, testvéreik és családjuk más tagjai közt, mintha kicserélték volna őket, mintha nem is azok volnának, a kik jó viseletökkel annyi dicséretet érdemeltek a házon kívül; megfelelnek az illendőségről és nemcsak jóknak nem mondhatók, sőt valóban rosszak is.

Szüleiknek nem fogadnak szót, tanítóik előadására nem ügyelnek, testvéreikkel civakodnak, a cselédekkel gorombáskodnak, az utjukba kerülő házi állatokat ütik, verik, kinozzák, kiáltozásaikkal az egész házat betöltik, szóval épen nem úgy viselik magukat, a mint ezt tőlök, azon gondos nevelés mellett, melyben részesítettnek, várni lehetne.

Az ily szerencsétlen gyermekek talán azt hiszik, hogy csak a házon kívül, azaz idegenek társaságában kell magukat jól viselniök, otthon aztán pajkoskodhatnak, kicsapongók lehetnek, mert hiszen itt senki se látja őket, míg más helyen inkább ki vannak az emberek fürkésző tekintetének téve.

Kedves kis barátaim! a ki közületek ily véleményben van, az nagy mértékben csalódik.

A jó viselet — hogy mit értek e kfejezés alatt, azt úgy hiszem tudjátok — oly tulajdon, melyet az ifjunak társaságokban épen úgy, mintha egyedül van; a házon kívül, azaz idegen helyen szintugy mint otthon, szem elől téveszteni nem szabad.

E tekintetben a hely a hol vagytok, legkisebb különbséget se tesz, miután nem mások kedvéért kell arra törekednetek, hogy jól viseljétek magatokat, hanem saját hasznotokért.

Mert a jóviseletnek egyik ágazata lévén a szófogadás, az engedelmesség is, ez által művelődéstököt fogjátok előmozdítani, a mennyiben tudnillik szüleitek vagy tanítóitok figyelmeztetésére lelkiismeretesen halgatván, az általok kijelölt tárgyakban lehető legnagyobb szorgalmat fejlesztetek ki.

És nem a ti hasznatokra leend-e az, ha mentől többet tanulván, mentől többet fogtok majd tudni is?

Vajjon lehet-e jóviseletű gyermeknek mondani azt, a ki ha másutt van, oly gondosan vigyáz minden mozdulatára, minden szavára, hogy valóban megérdemli a dicséretet; ha pedig haza érkezett, megfélekedzik kötelességeiről és olyasmiket követ el, a mit jó gyermeknek elkövetni nem szabad.

Oh kedves kis barátaim! az ily gyermek nemcsak hogy nem jó viseletű, sőt határozottan rossz; anyival inkább, mert az által, hogy a házon kívül jól viseli magát, azt mutatja meg, mikép ezt tudja tenni, de mihelyt hazaérkezett, nem akarja cselekedni.

Ugyebár, ha a házon kívül jól viselitek magatokat, ezt azért teszitek, mert: először tudjátok miszerint az illendőség így parancsol cselekednetek, másodsor pedig mert ki akarjátok magatok számára vivni azon emberek megelégedését, a kikkel összejöttök?

De hát mondjátok meg, nem parancsolja-e az illendőség azt is, hogy otthon szintén jól viseljétek magatokat? továbbá vajjon nem arra kell-e mindenekfölött törekednetek, hogy legelőször is szüleitek s azok megelégedésére legyetek érdemesekké, a kikkel egy családi körben, egy házban laktok?

Mindenesetre!

Igaz ugyan, miszerint ha valahová viszünk benneteket, szokásunkban van figyelmeztetni, hogy jól viseljétek magatokat! de nem azért tesszük ám ezt, mintha ezáltal azt akarnók, hogy csak azon alkalommal viseljétek magatokat jól, hanem hogy ez alkalommal se feledkeztek meg a jó viseletről.

A valódi jó gyermek az, a ki otthon épen oly jól viseli magát, mint bárhol másutt.

Ezt jegyezzétek még magatoknak.

Remélem, még többször fogtok találkozni e lapok hasábjain a jelen sorok írójával,

Pista bácsival.

Ha magyar vagy . . . .

Ha magyar vagy, légy hát magyar igazi,
Csak szavaddal ne tudj soha játszani;
A mit mondtál, ha bánod is, de tedd meg,
Igy kell tenni igaz magyar embernek.

A mi dolmányt édes apád viselt még,
Nem jó volna, ha te másként viselnéd.
Jaj a fának, melynek héja lehámlott.
Nem lesz abból igazi fa, meglátod.

Idd meg a bort, azért van az a jó bor,
De úgy, mint a magyar szokta, háromszor;
Csak magyar légy, magyar ember mindenben,
Nevetve sírj, és könyezzzél kedvedben.

A mi kardod lóg a falon, s efféle,
Forgasd meg úgy néha-néha kedvére;

Ki tudja, hogy hasznát mikor veheted,
Mikor mondják: lóra, magyar gyerekek!

Vedd hasznát az eszednek is, becsüld meg,
De többet ér ennél is a becsület;
Ha szívednek lángja tisztán világít,
El nem tévedsz akkor mind a világig.

S ragyogjanak bár a tornyok, paloták,
Magadnak azt magyar ember ne kívánd;
Nem a hegyen: völgyben nyílnak a rózsák,
Gulya mellett, kunyhóban a boldogság!

És ha aztán már magyar vagy gyökerig,
És ezt mások mosolyogják, nevetik;
Ne szólj semmit...csak vedd meg a melledet,
S áldd az istent, hogy magyarnak teremtett!

Tóth Kálmán.

Történeti emléklapok.

III.

Dobó s az egri nők.

Drégely vára után elesett Szolnok is, a várparancsnok vitéz Nyári Lőrincz Konstantinápolyba a héttornyú várba vitetett fogságba.

A győzelemben örvendező török vezér Amhad, Szolnok bevétele után Egervárra veté szemeit, megindítá százötven ezer főnyi hadseregét, újabb szerencsét próbálandó.

Eger várának parancsnoka Dobó István volt, alvezérei Bornemisza Gergely és Mecskei István jó előre gondoskodtak a csekély jelentőségű vár erősítéséről, hadi s élelmiszerekkel megrakták bőségesen s tudósíták Ferdinand királyt a közelgő veszélyről.

Dobó a vár derék parancsnoka figyelmezteté a szomszéd megyék főurait a közös veszélyre s némelyek a közös anya a haza jólétét véve tekintetbe, siettek tehetségök szerint fegyveres csapatok szerzésére s így aztán rövid idő alatt az alig hétszázra menő várőrség két ezer főre szaporodott.

A hon lelkes leányai is gyülekeztek Dobó zászlója alá. Megjött a Zemplénmegyei főispán Homonnay Gábor özvegye, született Gyulafy Eufroszina, 24 fegyveres kíséretében Eger védelmére, Paksi Jób lelkes neje Homonnai Margit követé férjét, a Bátori Bonaventura kétszáz főből álló lovas csapatának vezérét; nők, hölgyek, kiknek neveit a történet föl nem jegyezte, fölgyülöngtek a várparancsnok leánya Dobó Klára zászlója alá.

Ezerötszáz ötvenkettedik év szeptember első napjain Amhad fővezér nem messze Egertől, Tihamér nevű falunál üté föl főhadiszállását, honnan egy pór által értesíté Dobót, hogy adja fel neki a várat szép szerével, mert ha ő majd Eger falai alá mehet, a makaességért vagyonaik, nejeik s gyermekeikkel fognak adózni.

Dobó nem olyan ember volt, hogy az ily fenyegetésre megijedt volna, nemes haragjában semmit sem válaszolt s alvezéreinek kiosztá parancsait :

— Tömlöczbe e rossz hírt hozó madárral, szólt s azután esküt tön, hogy a basának leveleit, ha még ezután is küldözgetné, olvasatlanul fogja megégetni.

Erre elzárta a várat s a bástyára fekete koporsót függesztetett ki, jeléül : hogy Eger védői készebbek meghalni, mint a várat török kézre adni, mindenkint hűségre esketett ; s a maroknyi sereget következőkép osztá el.

A külvár kapujához Bornemisza Gergelyt és Pető Gáspárt állítá, hol háromszáz vitézzel, Zoltai István, Fügedi János, Siklósi, Nagy Albert hadnagyok várták az ellenség támadását ; a belvár egyik terén 260 csatár állt, Vajda János és Zapornik vezérlete alatt.

A Bebek-bástyát Gersei Benedek, Nagy Mihály, Kutozs Balázs, Tegnyei Péter szállotta meg ; a Dobó bástyán Pöstyéni János vezérlete alatt száz gyalog állt, a Sándor bástyára vitéz István, Filep András, Gyulai és Liskai György rendeltetett, a belvár védőinek parancsnoka Mecskei volt.

Alig rendezé el Dobó védelmi állásba seregét, Ali a budai basa megjelent Eger alatt, kit nemsokára a fehérvári basa, Arszlán is követett. Öt napig tartott a törökök elhelyezkedése, ezalatt a fővezér Amhad basa is megérkezett.

A törökök czifra sátrai ellepték a hegyeket, völgyeket.

*

Dobó István a várhoz közeli épületek tetőzetét lehányatá, a távolabb levő asztagokat, szalmacsomókat ázott marhabőrrel letakartatá, hogy a törökök, tűz által kevesebbet árthassanak.

Ali a budai basa kezdette meg az ágyuzást, azonban a várbeliek egy cseppet sem rettentek meg s golyózápor közt szüntelen hordták hordókban, tömlőkben a vizet Eger patakáról.

Amhad basa a sötét éjjel árkok hányatására használta, melyek mögé ágyukat vonatott s a vár tornyait vétette czélba tüzérei által, ámde a toronybeli vitézek sem voltak restek, oly erősen tüzeltek a sánczokra, hogy a basa kénytelen volt ebbeli szándékával fölthagyni.

Tapasztalták a török vezérek, hogy a vár derék parancsnokának eszésségén s éber figyelmén megtörik minden okoskodásuk, éjszaki oldalán kezdék lövetni a várat, hol az 50 fontos golyók sok kárt tettek a falakon, de a lélekjelenléttel bíró Dobó azokat a réseket földdel s karókkal tömeté meg.

Ekkor a basák legjobb zászlóaljaikat hirtelen támadásra rendezék s irtóztató Allah-kiáltással rohantak a résekre.

Dobó a falakra kapaszkodókat golyókkal s tüzesített nyilakkal kezdé lövetni; a török látván a nagy veszteséget, visszavonult, ámbar a nehéz küzdelemben elesett az oroszláknént küzdő Bolyki Tamás és Gyulai György, kiknek halálát mély fájdalommal szemlélte a hős Dobó.

Másnap véresebb támadást kezdett Amhad basa s ezuttal oly erővel, hogy a védőket visszaszorítva a tornyot hatalmába kerítette s lófarklobogóit kitűzte. Dobó, Mecskei, Bornemisza újabb esapattal rohanták meg a toronyfoglalókat s a sok vérbe került állomást kénytelenek voltak odahagyni. Ez alkalommal esett el a derék Pozsgai, Nagy Imre, Pető Gáspár. Délig tartott a véres csata, mely a töröknek ezer emberébe került. . . . Másnap levelet küldé Arszlán basa Sári András nevű magyar ember által hős Dobó Istvánhoz.

Dobó nem vette el a levelet, hanem parancsolta Sári uramnak, hogy szakítsa ketté hozományát, felét vesse a tűzbe, felét pedig egye meg; az embernek meg kellett enni az izetlen csemegét, azután börtönbe zárták.

Ezután újra és újra folyt a küzdelem, a várbeliek egy talpalatnyi tért sem engedtek, a basák mérgeükben a szakállukat tépték, szaggatták, nem tudták mit tegyenek a várral, még egy kísérletet tettek, a Bolyki és Bebek bástya alatti árokba tömérdek fát, galyakat hordván.

Bornemisza Gergely, a leleményes eszü deák, zsir, szurok, kénkövel bekenet szalma-csóvákat gyújtatott meg s azokat a fákra hányatá, néhány hordót s kereket hordatott össze, a kerekék küllőit bedeszktáztatta, azok közé töltött fegyvereket tétetett, a hordókat puskaporról, szegekkel, ugynevezett szakállos golyókkal tömette meg s az égő fák közé gördítette le. A pokoli gép borzasztó pusztítást tett s a törökök hanyathomlok rohantak vissza, még ágyúikat is ott hagyták.

* * *

Oktober 12-ike volt. A kelő nap arany sugáiraival piritá a hegyek ormait, a törökök leborultak a földre s imádkoztak Allahnak, hogy áldaná meg fegyvereiket . . . utolsó tusára készültek. . . .

Dobó Klára maga körül gyűjté a vár asszonyait, kezében vörös lobogó lengett, mellette állt a férjevesztett Homonnay Margit, Gyulai Eufrosina, Krisztina és Klára leányaival. Kézökben fényesre köszörült kardokkal; a többi nők

forralták a vizet, olvasztották az ólmot. A nők megjelenése új lelket, új bátorságot öntött a vitézekbe, harcuképpen várták a támadást.

Eget verő ordítással közeledtek a törökök, ezer meg ezer lábtó támasztatott a falakra, özönlött a sok kontyos, mint raj a roncsolt bástyákra. Iszonyú küzdelem fejlett ki; ott a nők esebrekkel, dézsákkal hordják az oltott meszet, forró vizet, olvasztott ólmot s öntik a vár falára kapaszkodó törökök nyakai közé, mire azok megsülve potyognak a sánczárkokba, mások köveket hengerítenek alá s férjeik oldala mellett vívnak, küzdenek addig, míg az ellenség rémülten hátat fordítva rohan vissza, a győzelmes várbelieknek hagyva hallottaikat, lobogóikat. . . .

A nap lemenőben volt, midőn az ágyuk elhallgattak s az ellenség sátraiba visszavonult. . . Hat nap időzött még Amhat Eger alatt s egy sötét éj oltalma alatt eltűnt pusztító táborával.

Száznegyven magyar életébe került a véres küzdelem, Bornemisza, Zoltai megsebesült; Figeinek fogát kiütötték, ámde Eger meg lőn védve, a török hatalmán mély, halálos seb vala ütve és Eger áll; többé meg nem kísérté a török bevételét, — omladozó kövein vérengző férfiak ülnek, ők tarták meg Egert s ez volt sasfészke Dobónak.

Az egri hős Dobónak nagy neve él az utódok hálás emlékében azon derék honleányokéval együtt, kik a hallhatatlanság örökzöld koszorúját tűzék halántékaikra!

Bocskay Papp Lajos.

Kis iskola,

a kiesinyek számára, de a nagyobbaknak is hasznos emlékeztető.

Á t a l á n o s f ö l d r a j z.

Miután az öt földrészt röviden s általánosan megismerttettem veletek, most Európa országait nevezetesebb városaikkal emlitem meg előttetek; kivéve hazánkat, melynek már különös rovatot szenteltünk.

Kezdjük az Európa északi részén fekvő tartományokon.

Svédország és Norvégia.

Területe 14 ezer □ mfd, lakosai száma 4 millió, kik nemzetiségükre skandinávok s finnek.

Fővárosa Svédországnak : S t o c k h o l m, a Melár tava mellett.

Norvegiának : C h r i s t i a n i a, nevezetes városai még Bergen és G o t h a b u r g.

Emlékeztető vers.

Egy korona alatt állanak : Svéczia,
 És, bár más alkotmány mellett, Norvégia.
 Háromszor nagyobb, mint egész Magyarország,
 De négy milliónál népe többre nem hág.
 A stockfish-, hering- és czethal-halászatból
 Sokat nyer, nem annyit az érez-bányászatból.
 Éghajlata hideg, földje terméketlen,
 Hegyes és sziklás, de néhol nem kietlen.
 Folyója sok, miken Malstrom nagy örvénye,
 Hajónak veszélye, de a szemnek kéje.

Stocholm a király-lak s ország fővárosa,
 Hetvenöt ezerre megyen a lakosa.
 Jeles főiskola vagyon Upsalában,
 A nagyhirű Linné *) tanított volt abban.
 Egy kis szigetcस्कén, Landskron városkánál,
 Híres Tycho-Brahe **) csillagász tornya áll.
 Christiania főhely Norvegiában,
 Csak tizennégyezer lakóst zár magában.
 Itt fekszik északon a kis lappok földje;
 Sivatang vidék ez, csak kevés a zöldje.
 Népe törpe, szegény, csaknem örökös tél
 Közt, csak halászatból és taránd-tejből él.

(Halmay Családból.)

H a z a i f ő l d r a j z.

Turóczmegye.

Határai : északról Trencsény és Árva; keletről Liptó és Zólyom, délről Bars, nyugotról Nyitra és Trencsény megyék. Területe 21 □ mfd, lakóságának száma 45 ezer, nyelvökre tótok. Folyói : a Vág, mely a megye északi részét metszi át s mindenütt hajózható; a Turócz, mely a megye déli határán ered s ezt délről északi irányban áthasítván, miután mintegy 25 kisebbnagyobb patakot fölvenne, Klatsán és Lipócz falvaktól nem messze, két ágra szakadva a Vágba ömlik. A megye magas fekvésű s a folyók völgyeit kivéve hegyes, zord égalját azonban némileg enyhíti az észak és keleti szelek ellen védelmül szolgáló Magurai hegység, mindazáltal buza csekély terem, szőlő pedig éppen nincs, de van elég kerti terménye, krumpli, zab s hajdinája, erdei pedig kifogyhatlan bőségűek. Allattenyésztése szegény. Vannak néhány ásványvizei is.

Nevezetesebb helyei :

1-ör. Turócz Szent Márton m. v. a megye székhelye, e csinos városka a 14. században királyi város volt.

2-ör. Szucsány és Turány m. vsok a Vág folyó bal partján, élénk fakeskedéssel.

3-ör. Blatnicza, Szklabinavárallya falvak régi váromlادékokkal, az utóbbi Corvinus János tulajdona volt.

4-er. Mosotz m. v. a Révay család könyvtárával, Kollár János költő születés helye.

5 ör. Znióvárallya m. v. itt IV. Béla a gyászos emlékü sajióitközet után egy időre menhelyet találván, prépostságot alapított; jelenleg a gazdag pesti tudományos egyetem tulajdona.

6-ör. A Stubnya híres meleg fürdővel, ide nem messze van az ötezer láb magas Fáttra, TótPróna, Budis ásványvizekkel.

7-er. Megemlítendő még Rudnó kis falucska a megye délnyugoti határán, a pozsonyi országút mellett, mert lelkészénél 1840-től 1846-ig számos beteg keresett s talált gyógyulást.

*) Híres természettudós.

**) Nagynevű csillagász.

Emlékeztető vers.

Turócz földje szép, de nem igen termékeny;
 Átszalad a Vág a fenyves bércz-vidéken;
 Magos Fátra alján Stubna, Znio-váraly;
 Szent-Márton, Szklabina régi hires várral. Szász Károly.)

Világtörténelem.

II-ik korszak: régi idő; az első rendezett államok alakulásától 476 évig Krisztus után.

Görögök.

(Folytatás.)

Görögország legnagyobb hősei a következők, Miltiades, ki Marathonnál, Themistokles, ki Salamisnál, Pausanias és Aristides, kik Plataeánál a spartai hős Leonidas, ki a thermopilei szorosnál a megszámlálhatlan perzsa seregek elleni harcokban tüntek ki halhatatlan hős tetteik által, továbbá Epaminondas, ki a hatalmaskodó spartaiakat győzte le Leuctránál és a Mantineai csatában hős halált halt.

A számos görög bölcsek közül a legnevezetesebbek Socrates, Plato és Aristoteles, ki macedoniai nagy Sándort nevelé, kitünök még s a hét görög böles nevezete alatt ismeretesek a következők: Thales, Pythagoras, Pittakus, Bias, Kleobulus, Periander és Chilon.

Megemlítem még 3 nagy történetírójokat, neveik: Herodot, Xenophon, és Thucydides és a halhatatlan szónokot Demosthenest, kinek böles intő szavait mellőzve, a szép Göröghon macedoniai nagy Sándor hatalma alá, nagy Sándor halála után pedig Róma igája alá jutott.

Hazai történelem.

II-ik korszak, az Árpád házból származott királyok 1000-tól 1301-ig.

Kálmán,

uralkodott 19 évig: 1095—1114-ig.

László után Kálmán I. Geiza idősb fia választott királynak, kit nagy tudománya s műveltségeért „Könyves“ Kálmánnak is hívtak. Magasztos nagy szelleme messze tulszárnyalta a sötét és előítéletes kort, melyben élt.

Böles és szilárd a kormányzásban, vitéz a harcban, Kálmán egyike volt nemzetünk legkitünőbb uralkodóinak; az országot pusztító keresztes hadakat rendre kényszeríté, a lázongó horvátokat végkép legyőzte, Dalmatiát Magyarországhoz kapcsolta, sok káros előítéletnek s babonának erélyes szigorral véget vetett s számos böles törvényekkel dicsőíté uralkodásának idejét; de fájdalom, e jeles fejedelmet rossz tanácsadók s öcsésének Almosnak többszöri lázadása s élete elleni törekvése oly tetre ragadták, mely élete végnapjait keserű megbánással tölté el, ő tudniillik a már sokszor legyőzött, de ellene mindig újra felkelt Almosnak s öt éves fiának Bélának szeméiket kiszuratá, mely kegyetlen tette után rövid idő mulva kínos megbánás közt meghalt 1114-ben. István nevű fiát hagyván maga után.

Emlékeztető vers.

Könyves Kálmán, Geiza fia,
 Ült most a királyi trónra.
 Bölesen és jól uralkodott,
 Nagyobbítá az országot.
 Tudományokat pártolta,
 Korát sokban meghaladta.
 Bosnyák, Dalmát s Horvát földet
 Hatalma hódította meg.
 De e nagy és dicső király,

A káros, véres belviszály
 Által lón elkésértve,
 S nagy bűnre kéntelenítve.
 Mert öcsese Álmos ellene
 Fellázadt, de legyőzve
 Befogták őt s Béla fiát
 Kegyetlenül megvakították.
 E bűnét keserűn bánván,
 Nemsokára meghalt Kálmán.

A strucz.

Lásd a szöveget a 202-dik oldalon.

H i t r e g e t a n.

A görögök költői szelleme nemcsak minden érzelmet, de minden kiválóbb tulajdont, sőt a tudományok és művészeteket is istenséggé emelte, így e 9 Múzsza a művészetek és tudományok istennői valának ; névszerint :

Clió a történelem muzsája.
 Calliope a hőskötemény muzsája.
 Melpomene a dráma muzsája.
 Thalia a vigjáték muzsája.

Polymnia a szónoklat muzsája.
 Urania a csillagászat muzsája.
 Euterpe a zenészet muzsája.
 Erato a dicsének muzsája.

Acropolis.

Lásd a szöveget a 207-dik lapon.

Terspichore a táncz muzsája; a három grácia: A glája, Thalia s Euphrosina, a kellem s báj istennőikint, ellenben a furiák, az éj leányai: Alecto, Megäre és Tysiphone a bünös emberek s nemzetek üldöző s büntető szellemökkint tekintettek; ezen kívül a költői képzelet fákat s folyókat nemtökökkel népesített, melyeket Driadoknak s Nymp háknak hittak.

Természetráajz.

A strucz.

A strucz legnagyobb madár a világon. Magassága hasonló a lovaskatonához. Sulya hetven-nyolczvan font. Husa igen jóízű sültet ád, söt tojásait, melyek akkorák mint egy gyermekfej, szintén meg lehet enni; egygyel két ember is jóllakhatik, mert hat fontot nyom.

Ezek alakja hosszukás, színök fehér s aprón pettyezett. Héjaiból mindenféle ivóedényeket lehet csinálni, mert vastagok s kökeménységűek. A francziák és hollandiak sokat hoznak be Európába s jó pénzen adogatják el. Aruk rendszeren 1 forint, de ha igen szépek, még több is. A strucz évenkint mintegy 30—40 darabot tojik, de alig költ ki egy negyedrészt, mert sokat ellopnak tőle, nehánnyal pedig már kiköltött fiait táplálja, melyek közül a szerescenek előli futásközben sok döglük el éhen. Tojásait a meleg homokba egymásmellé tojja, de nem mind egy rakásra, hanem csak tizet-tizet egy karikában, melyeket önmaga költ ki, míg a többiek kiköltését a forró homokra bizza.

Feje sokat hasonlít a ludfejhez, orra rövid, görbe és hegyes, füleinek nyitjai födetlenek, szemeknek felső héjai mozgékonyak és hosszú pillákkal ellátvák, mint az embereknel. Nyaka igen hosszú s vékony és testének nagyobb részével együtt sűrű fehér szőrrel van benöve. Szárnyában s farkában szép fehér tollai vannak, de egyszersmind feketék és szürkék is. Ezek végett vadásszák annyira a szerescenek, mert európaiaknak adják el, a kik árnyéktartókat, legyezöket, tuszlikat, forgókat s más különbféle czifraságokat készitnek belölök. Fekete tollai drágábbak a fehéréknél, mert kevesebb számban található. Lábai igen hosszuk, kopaszok s két körmük; a madarak közt egyedül a strucznak van csak két körme. Repülni nem tud, mert szárnyai kicsinyek, teste pedig nehéz, de futni annyira képes, hogy sem emberek, sem kutyák, sem lovak nem bírják öt utolérni.

A szerescenek és struczok közt néha a legelkeseredettebb viadal fejlődik ki, melyben az első kezeit s lábait a hatalmasabb madár szétzuzza, vagy kutyáikat s lovaikat apróra tépdeli, de a megtámadók ily hoszasabb küzdés alkalmával mindig szaporodnak, két-három napig folyvást karéjban üzik öt, míg végre kiéheztetik, elfárasztják, a midőn azután fejét a homokba vagy máshová dugja, minek következtében elevenen elfogatik, vagy megöletik. Első esetben tollaikat bizonyos időközben ki szokták tépdelni, a mit — valahányszor azok megnöttek — ismételnék. A megölt strucz bőréből öltözetek készülnék.

A struczot lovaglásra használják a szerescenek, söt még taliga elé is fogják, de jaj annak, a ki a hátán vagy a taligában ül, ha a sebes lovagláshoz s kocsikázáshoz nincs szokva, mert szemevilága, hallása, söt lélegzete is elvesz, miután a strucz oly villámsebességgel fut, hogy egy óra alatt 5—6 mértföldet halad.

A strucz élete, ha veszély nem éri, 60—70 esztendőig terjed.

Népisme.

Az „Ifjusági Könyvtár“ most megjelent VI-dik kötetéből.

Irta

Almási Tihamér.

AZ OROSZ BIRODALOM.

Oroszország földtekénk mintegy kilenczedrészét foglalja el s daczára e roppant területnek : népessége alig haladja meg a hatvan milliót, mely többnyire nem-egyesült görög-katholikusokból áll, kik nemzetiségük legerősebb támaszául a vallást tekintik, melynek feje a czár (istennek látható helyettese), ki császár s egyszersmind főpap is.

Oroszország egész európai része, a fehér-tengertől a fekete-tengerig s a kaspi-tengertől a keleti-tengerig : kiszáradt s roppant terjedelmű tenger fenekéhez hasonlít, melyet több folyam hasít át. Ezen folyók az orosz történelemben nagy szerepet játszottak, miután ezek voltak a nép vezetői, ezek partjain telepedtek le először s innen oszlottak szét a megszorodott unokák, az ország minden részébe.

Fekvésére nézve Oroszország Europa minden állama közt legváltozatosabb, mert míg a déli részeken örök tavasz virul s az enyhe légbé büszke pálma s más déli növény emeli fejét : addig északi részén a nap nem süt oly égetőn s a földet csillámló hólepel fedí, mintha meg akarná azt oltalmazni a tél fagyától.

Itt megszűnik a tarka növényzet ; a földön szürös levelű fenyő fut végig s a bűja fü helyett moherdő terül el.

Majd beáll a tél s a patakokat jégpánczél borítja be ; magasra nő a hó s a hegyekre eső napsugarak bágyadtan törnek meg fénylő felületén.

Feljebb ismét — hol a nap hosszabb ideig fel sem jő — csudás szép látványt mutat a derengő égboltozat ; a lélek emelkedett lesz s a kelet túlvilági érzés szállja meg, midőn a szem önkénytelenül a láthatárra tapad.

A nappal, reggeli szürkülethez hasonlít, mely a külső foglalkozásokra (milyen az utazás, vadászat sat.) alkalmas ugyan, de az irás és rajzoláshoz világot kell gyűjtani.

Midőn pedig az est leszáll : a légben ezer tündéres sugár mozog, mintha világukkal a sötétség óráit akarnák szelidíteni ; néha az északi fény gyöngé világa, az égen fénylő ivet képez, mely hullámzó vonalban, megfoghatlan sebességgel forog, majd ismét elenyészik az éj sűrű, fekete fátyolába burkolja magát. Hanem hirtelen — mint a csillagvillanás — lágtengerbe borul a megmérhetlen légür s az égen halvány ezüsthény ömlik el, mely a széltől üzve : felhőalakban lebeg tova a boltozaton.

Ennek világánál utazik az orosz kis szánján, gyors iramszarvastól vonva a sikos havon, mely oly keményre fagy, hogy a legvesélyesebb mélységek fölött is bátran szaladhat.

Ilyenkor az utazók — meleg bundájukba burkolva magukat — földöntuli szellemekhez hasonlítanak, kik hallgatagon szemlélik a tömérdek csillagot, melynek élénk szikrázását oly nehéz leírni s melyek minden pillanatban változtatják színüket, mintha a boszorkányok szövetségesei volnának, kik az éjfélt jönnek ünnepelni.

Azonban Oroszország legnagyobb része a mérsékelt égöv alatt fekszik s noha még Pétervárott hat hóig tart a tél : mindamellett a nap már melegebben

süt, a rétek vrágokat teremnek, a dombok oldalán a szellő arany kalászokat lenget, míg a folyamok partjain s a mezőkön vidám munkások dalolnak.

Az orosz népet tekintve — daczára annak, hogy az ország különböző részeiben testalkatuk is különböző — meg nem tagadhatjuk az arányosságot tőlük.

Termetük inkább magas, mint közép vagy alacsony, — e mellett arcra nézve nem ritkán szépek.

Zord, de egészséges éghajlatuk alatt edzettek lesznek s igen hosszú ideig élnek, úgy, hogy náluk a 100—110 éves öreg emberek nem tartoznak a ritka esetek közé.

A valódi oroszok többnyire kis, átható szemmel s magas, nyílt homlokkal bírnak; orruk általánvéve pisze, hajuk és szakáluk kemény s színben a sötétbarnától egész a vörösig változik, — azonban ritkán fekete.

Egyébiránt jó szívűek, vigak és munkások, a zenét és dalt szeretik, — de ha megsérti őket valaki: dühösek s a kegyetlenségig böszültek lesznek.

A kereskedésben csalárdok, uzsorások, míg házi körükben vendégszeretők s beszédeselek.

Az oroszok életmódja rendkívül egyszerű. Kémény nélküli kunyhókban laknak s csak a főutak mentében látni rendes, kéményes házakat, hol az utazó mindenütt munkás, vidor népre talál.

Szép nyári estéken, midőn munka után dalolva térnek vissza: a falu tágasabb helyein öszszegyülekezve s az ifju nép tánczolva üzi bohókás játékeit.

Az orosz saját házánál igen csekélylyel beéri; pitléletlen lisztből süített fekete kenyér és főzelék, továbbá sós hal, fokhagyma, vagy néha burgonya: kedveltebb ételei közé tartozik; a füstölt húst csak ünnepnapokon eszik, míg a tojás és fánk nyalánkságul szolgál.

A földmívelést kevésbé szereti az orosz, mint a kereskedést, melyre — mint a zsidó — születve látszik lenni.

Midőn Péter czártól a zsidók kereskedelmi szabadalmat kértek, azt felelé nekik: „Hallgassatok, én ismerem az én oroszaimat, jobban értik ők a kereskedést mint ti.“

Esze találékony, szeme, keze gyors s életmódja szerény.

A szegény, úgy mint a gazdag szereti a vadászatot. Az előkelőbbek inkább a kopóvadászatban találnak mulatságot, hol többnyire a nyúl és róka, továbbá a farkas és medve szerepelnek; az elsőket agarakkal, az utóbbiakat, pedig medvekopókkal hajtadják, miután általok a sűrűből kiverettek.

A fuvarozást télen át üzik, mely alkalommal kevés férfit lehet a faluban találni; a többiek kézimunkával, leginkább kosár- s hálókötéssel foglalkoznak.

Az alsóbb rendű orosz még most is hosszú szakált s rövidre nyírt haját visel, mint századokkal ezelőtt. A férfiak öltözete majd mindenütt egyenlő; bő vászonnadrágot s rövid ujjú inget viselnek, mely a derékon szíjjal szorittatik össze, — télen pedig milderre még hosszú, szürke posztóból készült felöltöny jő. Fejüket nyáron kalappal, télen pedig posztóval bevont prémes sapkával fedik.

A mi az orosz főurakat illeti: a legjobb akarat mellett sem foghatjuk rájuk a jószívűséget vagy gyöngédebb érzelmet, mert mindent elkövetnek arra nézve, hogy alattvalóik bőre mielőbb megkeményedjék.

Példa reá, hogy a postakocsist gyakran megverik, ha nem hajt kedvük szerint, holott az ott utazottak állítása után, egy pohárka pálinka, vagy pár pénzdarab ugyanazon eredményre vezethetne.

Csaknem hihetetlen mily kemény természetük van az oroszoknak s mennyi sanyart bírnak el.

Mióta a névleges halálbüntetés el van törölve Oroszországban : a kancsuka *) jött divatba, melynek csapásaiból némelyik ötvenet, sőt hatvanat is képes kitartani, holott tiz csapás a fejre : bizonyos halált okoz. Sokan 400—500 vesszőütés alatt sem hálnak el, bár hátuk tökéletesen összehasadozik.

Ezen érzéketlenség leginkább a zord éghajlatnak s a kemény nevelésnek tulajdonítható.

A nagyobb bünösöket a czár — ha a rájuk mért kancsukacsapások alatt meg nem akarnak halni — Oroszország legészakibb részébe, Sibiriába küldi, hol kedvük szerint gyönyörködhetnek a szép északi fényben s a jéghegyekről visszaverődő napsugarakban.

Midőn a világ legdurvább s részegesebb kozákjai által rendeltetésük helyére szállítatnak : három heti eleséget, fegyvert, golyót s egyéb szerszámokat kapnak, hogy azokkal szánkát s lakházakat készíthessenek s eledelt szerezhessenek maguknak. Azonfölül bizonyos mennyiségű bőrt kötelesek a kormány részére összegyűjteni, minek elmulasztása szinte kemény büntetést von maga után.

Az ó l o m b á n y á k b a csak a legnagyobb vétkesek küldetnek, mert a folytonos, földalatti lét s a mireny **) kigőzölgése pár év alatt a legerősebb embert is megöli.

Azonban borítsunk fátyolt az oroszok barbar igazságszolgáltatására — mely minden emberszerető szívet fellázít — s keressük fel őket házi szentjeik előtt vagy templomaikban, hol kemény szívek fölenged s lelkükben szelidebb érzések fakadnak.

Az oroszok igen vallásosak. Minden háznál — az ajtóval átellenben — van a szent kép, melyet a családfő védszentjeül választott. Leggyakrabban láthatni sz. Györgyöt, ki a sárkánykigyót kivégezte.

Ezen szent kép előtt — melyet két kis függöny fed — minden látogató, még mielőtt a háziakat köszöntötte volna, meghajlik s jobb keze három ujjával néhány keresztet vetve magára, a templomban is annyira szokásos, „dicsértessék“ et mondja el. A férfiak leveszik kalapjukat s elmenetőkig — a szent kép iránti tiszteletből — födetlen fővel maradnak.

Hasonló kegyelettel viseltetnek az oroszok büereklyéik iránt is, melyeket a szülék kereszteléskor akasztanak gyermekük nyakába.

Ezen ereklye — mit az orosz csak azon esetben tesz le, midőn oly tettet akar elkövetni, melyet a vallással s jámbor étellel nem lehet megegyeztetni — többnyire keresztből vagy valami szent képből áll.

Azon oroszok — kik vasárnap nem mehetnek a templomba : az isteni tiszteletet otthon szokták megtartani. Ilyenkor a védszent képe elé gyűl az egész

*) A kancsuka rettenetes s igen fájdalmas eszköz, mely nagy vétségeknél a halálbüntetést pótolja. A kancsuka öt lábnyi hosszú s körülbelül félfontnyi nehézségű ostor, mely két lábnyi hosszú bagariabőrből készítettik. Hogy ezen szíj jó kemény és ruganyos legyen, tejbe lágyítják s a napon szárítják meg, mi által állománya hasonló lesz a szaruhoz, vagy pergamenthez, — ezen szíj aztán vaskarikával a nyélhez erősítetik. Az ügyes és kegyetlen verő a vétkest 6—8 ütessel agyonverheti, ha az ütlegek a hátgerincez hosszába esnek, — gyöngébb ütést azonban 150—200-at is elbir egy erős orosz.

A büntetés végrehajtása a'att rézsút álló fához kötik a vétkest, míg verője három lépéssel hátrább áll s rendesen ugrás közben csap a bünös meztelen hátára ; aztán a csapás után pár lépésre ismét hátralép.

**) Arsenicum, — erős méreg.

család s többször meghajolva, mondják el a „dicsértessék“-et, míg az ájtatosak le is térdepelnek.

Oroszország templomai között igen kevés régi épületet találhatunk, mivel a hajdani imaházakat — melyek átalánvéve fából voltak építve — részint a tűz emészté föl, részint pedig emberi kezek rombolák le.

Azon kevés kőtemplom, mely még a régiebb időből való, mind a középkor maradványa s a konstantinápolyi Zsófiatemplom mintájára van építve.

De a mily kevés a régi imaház, annál több az új és nemcsak a városokban — hol a sok templom, kupola s torony csaknem Stambul képét tünteti fel — hanem minden faluban akadunk néhány imaházra.

Legdiszesebbeknek tartják az égszínkére festett s arany csillagokkal ékesített kupolákat, melyeket Pétervárbán s Moszkvában lehet látni.

Jellemző, hogy majd minden templom mellett külön harangláb áll, melyet faluhelyeken — hol a cser- vagy tölgyfa tenyész leginkább — a terebélyes ágak helyettesítenek, mi által oly tekintetet nyernek, mintha a harangok a fának óriás gyümölcsei volnának.

Felette mulatságos az orosz harangozót látni, midőn elközelg az ájtatosság órája s a hiveket az isteni tiszteletre hívja össze.

A harang nem mozog s nincsen is kalapácsa, mint nálunk, hanem mind-egyikhez oly ütő van erősítve, melynek végéről kötél lóg alá. A harangozó egész kényelemmel helyezkedik egy székre s a köteleket kezébe fogván, hol egyiket, hol másikat huzza meg; gyakran, ha több a harang: lábán, ujjain, sőt még fogai közt is harangkötél van, melyekkel különféle mozdulatok által igyekezik a kalapácsokat mozgásba hozni.

S most lépünk a templom belsejébe, mely sok imaházban két részre van osztva, t. i. nyári és téli részre; ez utóbbi fűtetik is, ha nagy hideg áll be.

A templom belseje — mely a nép számára áll nyitva — válaszfal által van elkülönítve a szentélytől, hol az oltár emelkedik fel.

A szentélyben látjuk a bársomnyal bevont s arany edényekkel fölkesített oltárt, melyen csupán egy — angyalfőekkel ékes keresztet — vehetünk észre.

A czár ajtaja — mely a templom homlokzatát képezi — rendszeren be van zárva s csak ünnepélyes alkalmakkor nyitattik föl, midőn például az orosz uralkodó az Úr vacsorával akar élni.

A székek majdnem mindig telvék ájtatos hivel, kik közt a legelőkelőbb családokat szemlélhetjük, mert ott annyira uralkodik az egyenlőség elve, hogy még a czár imaszéke sincs elkülönítve a köznép padjaitól. A különbség mindössze is az, hogy a császári szék valamivel magasabb a többinél s meny-nyezettel van befödve.

Midőn a hívők egybegyültek: a diacon *) megható hangon jelenti, hogy az isteni tisztelet elkezdődött; erre megzendül az énekkar, minden zenekiséret nélkül.

Az Úrvacsora alkalmával a főpap megáldja a kenyeret és bort, — aztán utóbbit a kenyérre öntve, a hívőknek kis evőkanállal osztja szét.

Különös, hogy az evangyéliomból a misemondó pap oly sebesen olvas, hogy senki sem képes őt megérteni s mégsem visznek a hívők könyvet magukkal, miből azalatt imádkozhatnának.

Az egész szertartás leginkább ismételt keresztvetésekből, hajlongásokból s a homlokznak a földhöz való érintéséből áll, miket az egybegyült keresztények a legnagyobb buzgósággal s áhitattal visznek véghez.

*) Azon pap, ki a szertartások alatt elvégzi a szolgálatot.

Akropolis.

A régi török kapukon keresztül haladván, mintegy sirjából föltámadva, a Propyläák tündéres fehér oszloperdeje tűnik a bámuló szemébe. Ezen oszlopok, ámbár csonkítvák s fejkéitményeik mintegy késsel lemetszvék, egymáshoz arányuk s vájt vonalaik mégis oly csodálatosak, hogy megbűvölve állunk a nagyszerű látvány előtt.

Balra látszik a képcsarnok még jó karban levő terme, jobbra a templomok legcsinosbika, a győzelem istennőjeé, előlről és hátulról négy jóniai oszloppal ékítve. — Mily örömet nyújt, lépdelhetni az ókorú, nagy márványtömegekkel körözött uton, mely a Propyläákon keresztül, hajdan a Parthenonba vezetett s melyen a kocsik megállapodására bevágott mélyedések még láthatók. A Parthenon hátulsó s elől levő oszlopcsarnoka még tökéletesen ép, 18 lábnyi hosszú simitott márványbóli gerendákkal van fedve, melyek ketteje közt látható még a márványból legékesebben s pontosabban kidolgozott lemezt. A földön számos félig összezúzott remekmű hever, melyeken a munka tökélyét s tisztaságát csodálni kell. A Parthenon elő- és hátulsó részén egy nyolcz oszlopon nyugvó csarnok van, melynek közepét most egy csúf mecset ékteleníti. — A nyugoti oldal fal ékménye, egy a nagy áldozatmenetet képező lovas csapatot ábrázolva, még egészen ép és a tiszta reggeli fényben csodálatos pompás látványt nyújt.

A görögök állásáról s mozgásuk utánózhatlan könnyűségéről ráismerhetni a hajdankori művészek mintaképeire. Még a görög suhanczok futása is más mint a németeké. A helyett, hogy mint a lovak hátra rúgnának, lábaikat oldalt vetik s alig látszanak érintni a földet.

A Parthenont gyönyörű márványból faragott, igen magas lépcsők környezik. Mily kilátás nyílik ez oszlopok közül! — Tenger és hegyek, szigetek s hajók; Mily nagyszerű e magaslatok körrajza! Délnyugoton üdvözöljük Akrokorinhot, melyen túl Arkádia sokkal magasabb hegyei emelkednek. Mily gyönyörűen simulnak a tengerbe Peloponnes hosszúra nyúló partjai. A számtalan öblök s hegyfokok a táj szépségét páratlanná s festőivé teszik. A látvány a nap minden órájában változó, de mindig kielégítő. Átalában az ókor építészete azért oly páratlan, mert tökéletesen hibánélküli. Az arányok oly összhangzók, hogy a lélek szinte elnémul és bíráltni sem mer.

A Parthenon nem magasabb a kölni egyház kapuzatánál, de az egyszerűség, az arányok tökéletes összhangzása, a munka tökélye a legkissebb készletekig s a hatalmas anyag, melyből az egész alkotva van, valóban jellemet kölcsönöznek ezen építménynek.

Bámulva szemléljük az óriási márványtömegeket, melyek oldalai is gondosan simitvák és oly pontosan összeillesztvék, hogy egy tömött egészet látszanak képezni.

Az építészeti ékítmények tökélyére nézve Erechteum mindent fölülmul, mi az ókor építményei közül még épségben maradt, minden egyes rész bármely szobrász műtermének díszére válnék.

Időnként a falékítmények romba dőltek, pusztuló darabjak közt azonban található egyes ép ábrákat, melyek szépségük által gyönyörködtetők. Így a kis Niketemplom előtt egy mellvéd létezett, basreliefekkel; istennőket s azoknak szentelt áldozatokat ábrázolt, melyen a többek közt egy boeskorait felhuzó alak oly páratlan gyöngédséget, a mozgás oly könnyedségét s az öltöny oly finom átlátszóságát tünteti elő, hogy alig létezik műredek, mely ezt fölülmulná.

Mezei és házi gazdaság.

— Mi lesz az a barna a mit gyursz? kérdi Erzsike Esztiöt.

— Dereze, tudod, mikor finom szítán átszítáljuk a lisztet és a mit a szita megtóg, az ez.

Erzsi. Hát mi lesz ebből?

Eszti. Hoszukás galuska, mit egy kevés sóval és tejjel gyurok össze s a kappanokat tömöm vele, hogy kövérek legyenek.

Erzsi. Igen? nálunk kukoriczadarából készítenek ilyet.

Eszti. Az jobb is, de nekünk nincs kukoriczánk, no jer Erzsike, nézd meg hogy szoktam megtönni a kappant?

Erre Eszti kiolvasott az ujnyi vastag és kétujnyi hoszu galuskából tizet, tányérba tejet töltött, a rekeszből kivette a kappant, egy arra rendelt vastag ruhába belehempergette, úgy hogy csak begyeig volt kint, feltátotta száját s bedugta a torkán a galuskát, ezt így ismételvén, míg mind a tíz darab benn nem volt a kappan begyében. A mi kevés tej a tányéron maradt, azt is be-töltötte a torkán.

— Lásd, ezt ma kezdtem tönni és ezt mindennap kétszer teszem. 8 napig mindennap egygyel többet dugok a torkába, és mikor a 18-nál vagyok, a begye már kitágult. Ennyinél maradok huszonegy napig, mialatt meghizik. 21 iteze kukoriczadara vagy dereze elég, mihez 6 iteze fölözött tej kell; ez mind össze sem kerül sokba és pompás sültet ad az asztalra. Próbáld meg csak te is Erzsike.

A nagyanyó.

Egészség-fenntartási szabályok.

Az álom szükséges erő-ujtásra,

Az éjszakát tehát fordítsd csak alvásra,

Csak ritkán történjék az, hogy átvirasszad

Az éjt s kialvásod abban elmulasszad.

Sok ifju a farsang három végső éjén

Szemét sem hunyja be, zajgván a táncz kéjén.

Sok balga éjen át könyve mellett viraszt,

Vagy víg czimborák közt tölti dévajon azt.

Ilyekkel mindegyik erejét gyöngíti

S meggondolatlanul éltét rövidíti.

Hat vagy hét órai alvás elégséges

A felnőtt embernek, a ki egészséges;

Egy órával tovább nyughatik a beteg,

A gyermek az öreg s ezek a végletek.

Hogyha ennél tovább nyujtózol ágyadban,

Elpuhulsz, elbutulsz testedben, agyadban.

Puha pehely között ne hálj s ne dunnával

Takaródzál, hanem könnyű paplankával,

Milyen elégséges arra, hogy ne fázzál;

Pettyedt lesz a teste annak a ki puhán hál.

Oldalon fekjél, ne pedig látadon,

Igy nem mennek gonosz álmak át agyadon.

A dél-esti alvás nem való gyermeknek,

Hagyd te azt bakternek, öregnek, betegnek.

(Halmay Csálád ből.)

Pest, 1862. Emich Gusztáv magyar akadémiai nyomdász.

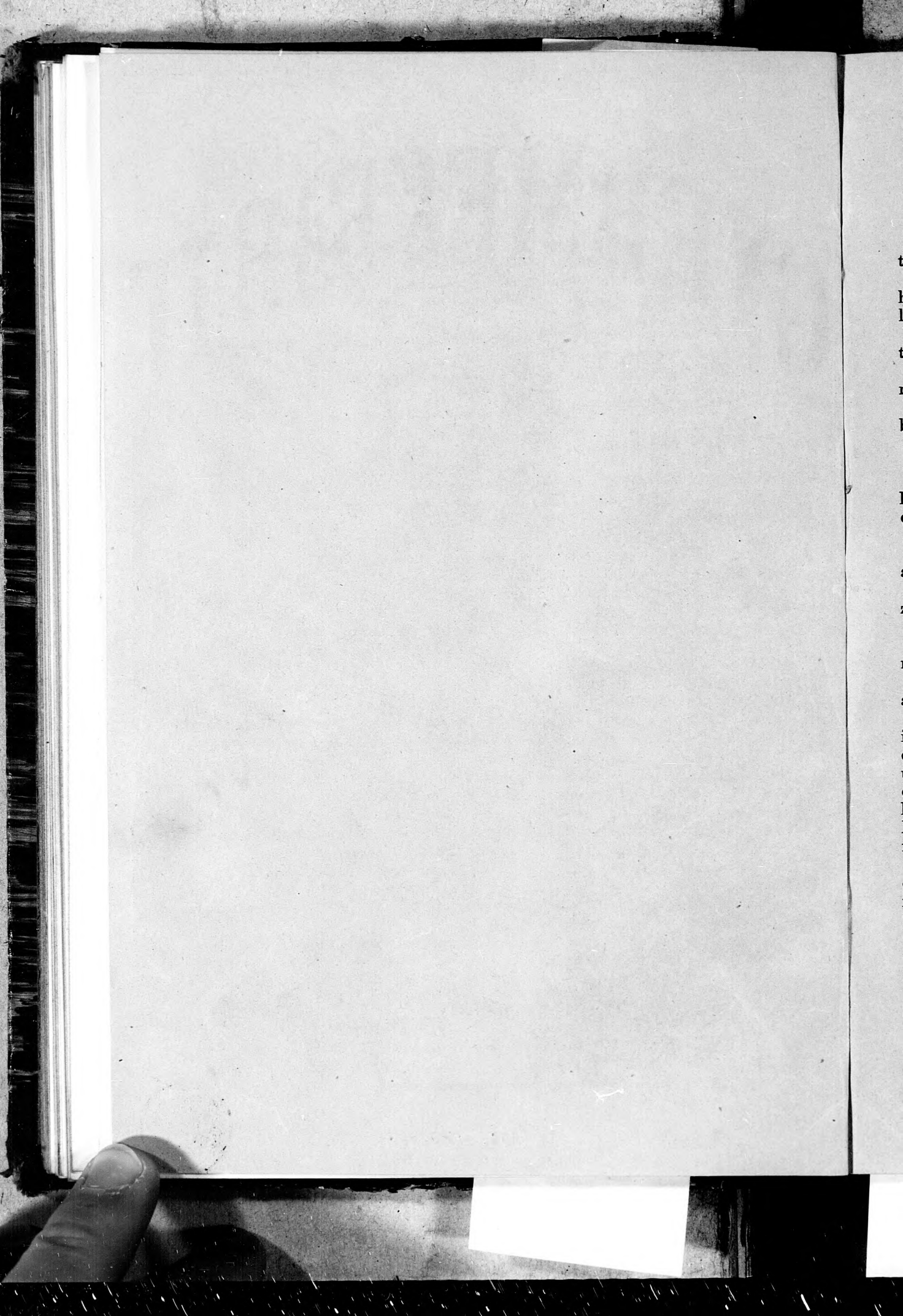
GYERMEKBARÁT

13. sz.

PEST, 1862. EMICH G. M. AKAD. NYOMDASZ.

Mesék s adomák.

1.

A tizenkét éves Béla atyja szíven viselé gyermeke sorsát, és őt, tőle kitelhetőleg, kitünő nevelésben igyekezett részesíteni.

Béla szorgalma ellen nem is volt panasza, mert fia iparkodott tanult, úgy, hogy tanárai igen meg voltak vele elégedve, szép előmenetelt is tőn tehát pályáján.

Azonban egy nagy, fölötte nagy, és sok izben már keserű gyümölcsöket termett hibája volt: szeretett hazunni.

Atyja egyizben levelet kézbesített neki, meghagyván, hogy iskolába menet dobja fel azt a postára.

— Teljesítetted parancsomat? — kérde Bélától, midőn ez a gymnasiumból hazajött.

— Igen édes atyám.

Elmult vagy két hét.

Az atyának fontos levele érkezhett, mert homlokát ránczba szedé s igen komoly volt. Nyugtalanul járt fel s alá szobájában, minduntalan Béla után kérdezösködvn, de ez még nem jött vissza az iskolából.

Végre megérkezett.

— Béla fiam! kérde tőle atyja, nem hazudtál ismét, és csakugyan postára adtad a ma két hete neked kézbesített levelet?

A fiu irult pirult s kezével akaratlanul is hirtelen kapott attilája oldalzsebéhez.

— Igen atyám! — szólt rövid szünet után, akadozva — postára adtam.

Atyja Béla kézmozdulatából azt gyanítá, hogy az ismét hazudott s a levél még most is zsebében van.

Magához voná tehát őt és nem is csalatkozott, mert sorait valósággal az attila-zsebben találta.

— Meddig üzöd még hazugságodat rosz fiu? — szólt hozzá feddőleg. Most is mily kárt csináltál magadnak. En ezen levélben ösztöndijért (stipendium) folyamodtam számodra, és ime most írja egy budai barátom, kinél az ügyet ujabban is sürgettem, hogy az ösztöndij miután én nem folyamodtam érte, már másnak utalványoztatott. Sajnálkodik késedelmezésem fölött, mert, ha jókor beérkezett volna kérvényem, bizonyára enyém leende az elsőség. . . . Látod, mily kitüntetéstől, minő szép és biztos évi jövedelemtől fosztottad meg magadat hazugságod által, és mennyi bút szereztél ismét atyádnak!

Béla azzal menté magát, hogy elfeldete a levelet feladni. Azonban atyja érzékeny szavai és a kár, melyet ez alkalommal önmagának okozott, annyira meghatották, mikép ünnepélyes fogadást tőn, hogy jövőre sohase fog hazunni; és szavát eddig meg is tartotta.

Az Isten szerelmére kérlek fiatal barátaim! csak a hazugságtól szokjatok el; oly métey ez, mely megmérgezi szíveteket, lelketeket és sokszor tetemes kárt s szomorú következéseket szül.

Pista bácsi.

2.

Charilaus, Lycurg öcscse egy polgártársa által hozzá intézett ezen kérdésre: „Miért alkot Lycurg oly kevés törvényt?“ ekképen felelt: „Barátom! azoknak a kik keveset beszélnek nincs sok törvényre szükségök.“

Játékok.

1.

Hogy lehet óra nélkül is biztosan tudni hány óra van ?

Közönséges arany karikagyűrűt ezernaszálra fűzünk s könyökünkre támasztva hüvelyk és mutatóujjunk közt tartjuk. Ezután üres pohárba bocsátván. Ha kezünk nem reszket, a gyűrű ingaként fog megindulni s annyiszor ütődni az óra falához, a hány óra van.

2.

Hogyan lehet a valaki által gondolt számot kitalálni ?

Valakit felszólítunk, hogy gondoljon egy számot; ezt aztán megkettőztetjük s még négyet adatunk hozzá, a mi megtörténvén, az összeget öttel sokszoroztatjuk és megint hozzá adatunk tizenkettőt, a midőn is az eredményt tizzele sokszoroztatjuk. Most annak a ki a számot gondolta, meg kell mondani az ekkép kijött utolsó összeget, melyből mi levonunk háromszáz huszat, a maradékból elvágjuk a két utolsó számot, mi által a megmaradt első szám vagy számok képezendik azt vagy azokat a melyek gondoltattak.

Példa. Vegyük fel, hogy valaki a 6-os számot gondolta.

Ez megkettőzve lesz	=	12.
Hozzáadva 4-et	=	4.
		16.
Sokszorozva 5-tel	=	5.
		80.
Hozzáadva 12-töt	=	12.
		92.
Sokszorozva 10-el	=	10.
		920.
Ebből levonunk 320-at	=	320.
	marad	600.
Elvágjuk jobbról a két utolsó számot		600.
Marad		6.

Ez a gondolt szám.

Jelen játék számtani gyakorlat is egyszersmind, annál ajánlhatóbb tehát.

Nyílt posta.

— E héten ismét oly helyzetben voltunk, hogy vagy 8 levelet utasítottunk vissza, mert nem voltak bérmentesítve. Kérjük az illetőket, méltóztassanak e körülményt figyelembe venni s leveleiket jövőre postabélyeggel ellátni, különben megtörténhetik, hogy soraikat nem olvashatván, legsürgetősebb s méltányosabb kívánságaiknak sem vagyunk képesek megfelelni.

— Lapunk 11-dik számában a „világtörténelem“ 9-dik sorában „a pyreneusi Alpeseken“ helyett olvasandó: „a Pyraeneusokon és Alpeseken.“

— A 10-dik sz. szótalanját helyesen megfejtették még: gr. Bethlen Emma, gr. Lázár Berta.

— Gr. Lázár Kálmánnak magánuton válaszolandunk.